

**SHORT
COMMUNICATION**

ዲግሪ ይዞ ሥራ አጥነት እና ስደት፣ እስከ መቼ?

መኰንን ዲሣሣ^{11*}

በሀገር ደረጃ፣ ትምህርት ለልማትና ለዕድገት አስፈላጊ መሆኑ እሙን ነው። ትምህርት፣ ግለሰብም ራሱን የሚያቋቁምበትና የሕይወት ዘመኑን የሚመራበት አንድ የሙያ ዘርፍ ነው። የስልሳ ዓመት አዛውንት ልጃቸው ከዩኒቨርሲቲ ሲማረቅ ደስ ብሎቸው እቤታቸው ምሳ ጋብዘውኝ፣ »ልጄ ራሱን ሊችልልኝ ነው፤ ለኔም ድጋፍ ይሆነኛል« አሉኝ። የሥራ ባልደረባዬ የሆነች የጽዳት ሠራተኛ፣ ሁለት ልጆቼዋ የዩኒቨርሲቲ መግቢያ ውጤት በማግኘታቸው ከችግር ራሳቸውንና እናታቸውን ነፃ እንደሚያወጡ፣ ደስታዋንና ተስፋዋን አጨውተችኝ።

በተቃራኒ፣ በሀገራችን፣ የዩኒቨርሲቲዎች ቁጥር መጨመርና የከፍተኛ ትምህርት ዕድል መስፋፋት መልካም ቢመስልም፣ አብዛኛው የዩኒቨርሲቲ ተማሪ የሚምረቀው ለሥራ አጥነት እና ለስደት ነው። ይህ ደግሞ፣ በየዓመቱ ይጨምራል። ለዚህ ግዙፍ ሀገራዊ ችግር እንደ ዋና ምክንያት ሁሉ የሚወሰው የሀገራችን ኢኮኖሚ ታዳጊ መሆን ነው። ይህ እንደተጠበቀ ሆኖ፣ የትምህርት አሰጣጣችንም ለወጣቱ ሥራአጥነት እና ስደት አሉታዊ አስተዋፅኦው ከፍተኛ መሆኑን ተገንዝበን፣ መፍትሔ መሻት ያስፈልጋል።

ወደ 45 የሚሆኑ የመንግሥት ዩኒቨርሲቲዎቻችን ትኩረታቸው በንድፈ-ሐሳብ (theory) ላይ በመሆኑ፣ በጀሮ መስማትን እንጂ፣ በእጅ መሥራትን አያስተምሩ። የግሎቶም ተመሳሳይ ናቸው። የንድፈ-ሐሳብ ትምህርት ለመንደርደሪያ ወይም መነሻ አስፈላጊ ነው። ነገር ግን፣ ንድፈ-ሐሳብ የከፍተኛ ትምህርት አልፋና አሜጋ ሊሆን አይችልም። አሁን እየሆነ ያለው ይህ መሆኑን ተማሪዎች ምስክሮች ናቸው፤ መምህራንና ሌሎች ባለድርሻ አካላትም ያውቁታል። የዩኒቨርሲቲዎቻችን፣ ኮሌጆቻቸውና የትምህርት ክፍሎቻቸው በስያሜ ይለያዩ እንጂ፣ ሁሉም ከመጀመሪያ ዓመት እስከ መጨረሻ፣ የሚያተኩርት በንድፈ-ሐሳብ ላይ ነው።

የዚህ ዓይነት የትምህርት አሰጣጥ ዘርፈ-ብዙ ችግሮች አሉት፡-

1. የመማር-ማስተማር መሠረታዊ ሂደትን፣ ማሳማት/መንገር (lecture) ብቻ ያስመስላል፡ ሂደቱ ሙሉ የሚሆነው፣ ማሳየት (demonstration) እና ትግበራን (practice) ጨምሮ ነው።
2. ትምህርት የዕውቀት (knowledge) እና ክህሎት (skills) ቅንብር መሆኑም ተዘንግቷል፡ ዕውቀት ከንድፈ-ሐሳብ ሊገኝ ይችላል፤ ክህሎት ግን የሚገኘው ከእይታና ከትግበራ (practice) ነው። የዕውቀት መገለጫው ክህሎት ሆኖ ሳለ፣ ንድፈ-ሐሳብን በዋናነት ያማከለ ትምህርት፣ ተማሪዎችን በዲግሪ ከማስመረቅ ባለፈ ለሥራ ብቁ አያደርጋቸውም፡ ምሩቃኑም ዲግሪ አለን ከማለት ሌላ፣ በቃል ወይም በፀሐፍ የሚገልጹትም ሆነ፣ በተግባር የሚያሳዩት ነገር የላቸውም። ዲግሪ የምስክር ወረቀት እንጂ ሙያ አይደለም። ሥራ ለማግኘትም ሆነ ሥራ ለመፍጠር ሙያ የግድ ይላል።
3. ንድፈ-ሐሳብን በሚገባ ለመረዳት የሚቻለው ክህሎት ሲታከልበት ነው። ቻይኖች መማር-ማስተማርን አስመልክቶ እንዲህ ይላሉ ይባላል፡-

11 * ተባባሪ ፕሮፌሰር፣ የትምህርት እና ባህሪ ጥናት ኮሌጅ፣ አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ

- ከሰማሁ እረሳለሁ።
- ካየሁ አስታውሳለሁ።
- ከሠራሁ እረዳለሁ።

እንደ ፍልስፍና እና ታሪክ ያሉ የተወሰኑ ትምህርቶች፣ ትኩረታቸው በንድፈ-ሐሰብ ላይ ቢሆንም፣ ተማሪዎች መረዳታቸውን ለማረጋገጥ በያንዳንዱ የትምህርት ክፍለ ጊዜ፣ ማጠቃለያ (summary) መስጠት፣ ተማሪዎችን በትናንሽ ቡድን በመክፈል ምን እንደ ተማሩ፣ ምን እንደ ተረዱ፣ ምን እንዳልተረዱና የራሳቸው አስተያየት ምን እንደሆነ፣ ማወያየት (tutorial) ለመስኮቹ የተለመዱ የማስተማሪያ ዘዴ ናቸው።

4. ትምህርት ኢንቨስትመንት (investment) እና የዕድሜ ዘመን ዋስትና (life long guarantee) መሆኑም ተረስቷል። ብዙ የሀገራችን ዩኒቨርሲቲ ተማሪዎች የሚመጡት የገቢ አቅማቸው ደካማና የደካማ ደካማ ከሆኑ ቤተሰቦች በመሆኑ፣ የትምህርት ዋስትናው ለምሩቁ ብቻ ሳይሆን ለቤተሰቡም ጭምር ነው። ዳሩ ግን፣ አብዛኛው የዛሬ ምሩቅ በሥራ እጦት ምክንያት ራሱን ማቋቋም አቅቶት የአቅመደካማ ቤተሰብ ጥገኝነት እየመረረው፣ መጨረሻው ለማይታወቅ ስደት እየተዳረገ ይገኛል። ትምህርት ለሀገር ልማትና ዕድገትም ዋስትና ነው። ይህ ሊሆን የሚችለው የሙያ ብቃትን ያማከለ ትምህርት (Competency-Based Education) ሲኖር ነው። የሀገራችን የዩኒቨርሲቲ ትምህርት ንድፈ-ሐሰባዊ ሆኖ፣ **ተማሪዎች የሚመረቁት በሙያ መስኮች ሳይሆን በትምህርት ዘርፎች ላይ ነጥቦችን በማጠራቀም ነው።** የዚህ አይነት የትምህርት አሰጣጥ፣ አራት ወይም አምስት ዓመት ተማሪዎች ከክፍል ሳይወጡና የሥራ ዓለም ምን እንደሚመስል ሳይውቁ፣ ነጥቦችን ማጠራቀም (Credit-Based Education) መሠረት ያደረገ ነው እንጂ፣ የሙያ ብቃትን አያስገኝም። የሙያ ብቃትን የማያስገኝ ትምህርት፣ ትምህርታዊ ጽንሰ-ሐሰብ (concept) ላይ የተመሠረተ አይደለም።

የተባበሩት መንግሥታት የትምህርት፣ ሳይንስ እና ባሕል ድርጅት (UNESCO) ባደረገው ድንጋጌ (declaration) መሠረት፣ ለግለሰብ፣ ለማሕበረሰብና ሀገር ፋይዳ ያለው የትምህርት መርሐ-ግብር (program) በአራት የትምህርት ምሰሶዎች (The Four Pillars of Education) ላይ መዋቀር ይገበዋል። እነርሱም፦

- ለማወቅ መማር (Learning to know)
- ለመሥራት መማር (Learning to do)
- ለመሆን መማር (Learning to be)
- አብሮ መኖርን መማር (Learning to live together)

ንድፈ-ሐሰባዊና ነጥቦችን ማጠራቀም ያማከለ የሀገራችን ትምህርት፣ በመጀመሪያው ምሰሶ ላይ የተንጠለጠለ ነው። ሁለተኛው ምሰሶ (ለመሥራት መማር) ተረስቷል። ሙያ/ሥራ ለሰው ልጅ፣ የሕልውናው መሠረት በመሆኑ፣ ያለ ሥራ፣ »መሆን« (to be) እና »አብሮ መኖር« (living together) ትርጉም የላቸውም። አራቱ ምሰሶዎች የተያያዙና ተመጋጋቢ ናቸው። ይህ ትምህርታዊ ጽንሰ-ሐሰብን የማይከተል የትምህርት መርሐ-ግብር ፍሬያማነቱ ደካማ ነው። ስለዚህ የሀገራችን ከፍተኛ ትምህርት ግለሰባዊ፣ ማሕበረሰባዊና ሀገራዊ ጠቀሜታው ሳይሆን ጉዳቱ ጎልቶ እየታየ ነው። ነገር ግን፣ አሁንም በኢንተርኔት (Internet) ላይ ያሉትን የዓለም የትምህርት መርሐ-ግብሮችን መገልበጥና የዲግሪን ደረጃ ከ1ኛ እስከ 3ኛ (BA/BSC, Master's, PhD) ከፍ ማድረግ ያለ ገደብ ቀጥሎዋል። ዩኒቨርሲቲዎችም በዚህ ረገድ ውድድር ላይ ያሉ ይመስላል። ይህ አካሄድ ሙያን አይፈጥርም፤ የማይፈለገውን ሥራ አጥነትን ያባብሳል። ሙያን ለመፍጠር ብቸኛው አማራጭ

ሙያን ማስተማር ነው። የትምህርታችንን ዋና ዓላማ፣ በየሙያ መስኩ የተካኑ አምራች ዜጎችን ማፍራት እንደሆነ ብዙ ተፅዕኖ አለ። ተግባራዊ፣ ይህ የማይተገበር ከሆነ፣ ትምህርታችን ግጥምን ድን ነው?

5. በአሁኑ ዘመን፣ ንድፈ-ሐሳብ **ብቻ** ለሆነ ዲግሪ የሰው ኃይል ገበያ አናሳ ነው። ገበያው በብዛት የሚፈለገው ዕውቀትንና ክህሎትን ማቀናበር የሚችል ባለሙያን ስለሆነ፣ ንድፈ-ሐሳብን ከክህሎት ጋር ማጣመር አማራጭ የለውም። የዩኒቨርሲቲ ተማሪዎች የዘወትር ጥያቄም »ተመርቀን ሥራ የምንሠራበት ጥራት ያለው ትምህርት ይሰጠን፤ አሁን ንድፈ-ሐሳብ (theory) **ብቻ** ነው የምንማረው« የሚል ነው። ተማሪዎች የምንሰጣቸው ትምህርት ከወቅቱ ጋር እንደሚይሄድ ማወቃቸውን እንዲ ሲሉ ገልጸዋል »መምህራን ከወቅታዊ ሁኔታ ጋር በማገናዘብ ማስተማር አለባቸው።« አሠሪዎችም፣ ምሩቃን **(ሳይንስና ቴክኖሎጂ መስክን ጨምሮ)** ክህሎት አልባ መሆናቸውን በተገኘ አጋጣሚ ሁሉ ይናገራሉ። ተማሪዎቻችን የምንሰጣቸው ትምህርት ውጤት ስለሆኑ፣ ያላዩትን መገንዘብና ያልተለመዱትን መሥራት አለመቻላቸው የሚጠበቅ ነው። ታዲያ እስከ መቼ?

የሀገራችን ዘመናዊ ትምህርት የተቀዳው ከምዕራቡ ዓለም ነው። እዚያ፣ ክህሎት አልባ የንድፈ-ሐሳብ ትምህርት ከ1968 እክአ አቆጣጠር ጀምሮ ከባድ ጥያቄ ውስጥ በመግባቱ፣ ዩኒቨርሲቲዎቻቸው የሙያ ብቃትን ያማከለ ከፍተኛ ትምህርት (Competency-Based Higher Education) መስጠት ከጀመሩ ብዙ ዓመታት አልፈዋል፤ ተፈላጊነቱም ተመስክሮለታል። እኛ ወደዚህ የምንሸጋገረው መቼ ነው? አሁን ያለው የሀገራችን ከፍተኛ ትምህርት በምን መመዘኛ ነው እንዳለ የሚቀጥለው?

የመፍትሔ ሐሳቦች

የትምህርት አሰጣጣችን ከተሻሻለ፣ አብዛኛው ምሩቅ ባለሙያ ስለሚሆን ሥራአጥነት እና አስከፊው ስደት እያነሰ ይሄዳል። አብዛኛው ወጣት ባለሙያና አምራች ዜጋ ከሆነ፣ የሀገራችን ኢኮኖሚ ሊያድግ ይችላል፤ የደገ ኢኮኖሚ ለብዙሃን ሥራን ይፈጥራል፤ የወጣቱ ኑሮ ይሻሻላል፤ ወንጀልም ይቀንሳል። እነዚህን ከግብ ለማድረስ፣ የትምህርት አሰጣጣችን እንደሚከተለው መደራጀት ይኖርበታል፡-

1. ዕውቀትና ክህሎትን፣ በማሳያ/ሠርቶ ማሳያ ቤተሙከራ (demonstration laboratory) እና በመለማመጃ ቤተሙከራ (experimental laboratory) ማጣመር፣ ቤተሙከራዎቹን ቋሚ የትምህርት ሂደት (መስማት፣ ማየት፣ መስራት) አካል ማድረግ እና በዩኒቨርሲቲዎቻችን ቤተሙከራዎቹ መኖራቸውን ማረጋገጥ፤
2. ተማሪዎች ወደ ትምህርት ከፍል የሚመደቡት ዩኒቨርሲቲዎች በሚሰጡት የዝንባሌ ጠቋሚ ፈተና (aptitude test) መሠረት ቢሆን፣ ውጤታማነት ይጨምራል፤ ከፍላጎት ማነስ የተነሳ ትምህርታቸውን የሚያቋርጡ ተማሪዎች ቁጥራቸው ይቀንሳል።
3. ለሁሉም ተማሪዎች መጀመሪያ ዓመት ላይ መሠረታዊ የኮምፒዩተር አጠቃቀም ክህሎት (basic computer skills) ቢሰጥ፣ ብቃት ላለው ትምህርት ዝግጁ ያደርጋቸዋል፡ : በአሁኑ ዘመን፣ መሠረታዊ የኮምፒዩተር ክህሎት፣ አንዱ የመማር-ማስተማር መረጃ (teaching aid) ስለሆነ ዩኒቨርሲቲዎች የኮምፒዩተር ቤተሙከራ (computer laboratory) ያስፈልጋቸዋል።
4. የሙያና የአካዳሚ ትምህርት መርሐ-ግብርን መለየት፤ ሁለቱ ሲደባለቁ ተማሪው

ምን ለመሆን እንደሚመኘው ግልፅ ስለማይሆንለት፣ ለትምህርቱ ያለው የዓላማ ጽናት (seriousness of purpose) እና ተነሳሽነት (motivation) ዝቅተኛ ይሆናል። በተጨማሪም፣ የትምህርቶቹ ጥራትና አግባብነት ይጋረዳሉ።

5. የሙያ መርሐ-ግብር፣ መግቢያው (introduction) ንድፈ-ሐሳብ ነው። ከዚህ ተነስተው፣ ተማሪዎች ሙያ ላይ የሚያተኩሩ የቤት ሥራዎችንና አጫጭር ፕሮጀክቶችን ያከናውናሉ። ከዚህ በኋላ ተማሪዎች ለ3 ወር (practicum) በፋብሪካዎች፣ መሥሪያ ቤቶችና ድርጅቶች ተመድበው ምልከታ (observation) እና የሥራ ሙከራ (work practice) ያደርጋሉ። ቀጥሎም ወደ ክፍል ተመልሰው፣ ከመምህራን ጋር ንድፈ-ሐሳብን ከክህሎት ጋር የማዛመድ ትምህርት ይካሄዳል። ተማሪዎች እንደገና ከ6-9 ወር (internship) ሥራ ላይ ተሰማርተው እየሠሩ፣ ለምረቃ ፅሁፋቸው መረጃና ማስረጃ (data) ይሰበስባሉ። ተማሪዎች ከክፍል ውጭ በመስክ የሚያሳልፉዋቸው ጊዜያት፣ ያጠቃላይ ትምህርታቸው ግምገማ አካል ይሆናል። በመጨረሻ፣ ተማሪዎች በሰለጠኑበት የሙያ መስክ የምረቃ ፅሁፋቸውን ያቀርባሉ።
6. የአካዳሚው መርሐ-ግብር ትኩረት ጥናትና ምርምር ላይ ሆኖ፣ ጥናቱና ምርምሩ ሀገር ገንቢ መሆናቸው እጅግ አስፈላጊ ነው።
7. ለሁለቱም መርሐ-ግብሮች አስፈላጊ የሆኑ የኮምፒዩተር ቴክኖሎጂ፣ የትምህርቶቹ አካል መሆን ውጤታማነትን ይጨምራል። በአሁኑ ጊዜ፣ የኮምፒዩተር ቴክኖሎጂ ክህሎት የማይጠይቅ ሙያ ያለ አይመስለኝም።

እነዚህን የመፍትሔ ሐሳቦች አጠናቆ፣ የማሻሻያ እርምጃ መውሰድ በመጀመሪያ የሚጠበቀው ከዩኒቨርሲቲዎች፣ ከትምህርት ሚኒስቴር እና ከከፍተኛ ትምህርትና ሳይንስ ሚኒስቴር ነው። የወጣት ምሩቃን ሥራ-አጥነትና ለስደት መዳረግ በአብዛኛው ሕዝባችን ቤት ያለ ስለሆነ፣ ትምህርትን አስመልቶ፣ ሕዝባዊ ውይትም አስፈላጊ ይሆናል። በትምህርት ጉዳይ ላይ ሁሉም ዜጋ ባለድርሻ አካል ነውና። እያንዳንዱ ወላጅም፣ ልጆቹ ለሥራ-አጥነት እጭ እንዳይሆኑ ቀደም ብሎ አማራጮችን መጠቆም ያለበት ይመስለኛል።